

PRILOG POVIESTI REGULACIJE BAKAČEVE I VLAŠKE ULICE

**Ovim pitanjem bavila se je županija zagrebačka g. 1774., dakle ravno prije
166 godina. — I danas je ovo pitanje aktuelno.**

U »Novostima« od 21. i 23. veljače ove godine iznesena su aktuelna mnijenja, kako da se rieši pitanje regulacije Bakačeve i Vlaške ulice i kako bi imao dobiti oblik onaj trokutni blok kuća između Gradske štedionice, odnosno nove ulice, koja bi spajala Jelačićev trg s Vlaškom ulicom, te Vlaške ulice. Nacrt priobćen u »Novostima« od 23. veljače ovo važno pitanje povoljno riešava, što, kad se osnova provede u život, značit će dobit za prometne prilike grada Zagreba.

Vlaška ulica bila je od vjkada jedina cesta, koja je vodila u Zagreb s istočne strane grada, jer je njome prolazio promet prema Dućom Selu—Križevcima—Bjelovaru, pak prema Sv. Ivanu Zelini i Varaždinu, te dalje preko Ptuja u austrijske strane. Promet taj bio je vazda dosta živahan i ovim su putem kretale stare »deližance« sve do Graza i Beča. Vodila je ta cesta na zagrebačku »Harmicu«, gdje je uredovala »harmica« tridesetnica, gdje su se plaćale uvozne i izvozne pristojbe »harmica«, »trigesima«, »dreissigst«, koja je nekoć išla u korist uzdržavanja gradskih zidina i kula, kako su to odredjivala kraljevska privilegija dana staroj »varoši zagrebačkoj na brdu Gradecu« (Mons Graecensis).

Hajde da se stavimo u g. 1774. i podjimo na »Harmicu«, današnji Jelačićev trg, pa krećemo na Kaptol. Prodjemo drveni most, ispod kojega utiče voda drevnoga vrela Manduševca, eto nas na uglu Jelačićeve kuće, do koje prema Kaptolu stoji kuća Čabrijanova, uz koju sa sjeverne strane teče gorski potok Medveščak, Medvednica, na kojem vidimo nešto niže klaonicu (laniena), gdje su zagrebački mesari tukli blago za svoje mesnice. Niže opet klaonice stoji mlin s četiri kule. Vidimo, da se na lijevoj strani potoka, od klaonice do mlina diže zemljani nasip, koji je imao štititi Vlašku ulicu od poplava. Između Čabrijanove i Jelačićeve kuće i klaonice udešen je kanal, kojim se je u čas visoke vode ova odpuštala zaporima u polja prema vrtu »crne škole« (sjemeništa).

Nasuprot Čabrijanovoj kući stoji mala četverouglasta sgradica, čini nam se kao da je to gradska stražarnica, koja bdije na ulazu na Harmicu. Prešli smo most preko Medveščaka, i tu tik uz potok stoji kuća Mavračićeva, oko koje se na desno skreće u Vlašku ulicu, gdje nasuprot bisku-

povom gradu stoji kaptolski »špital« (nosocomium). Ovomu nasuprot imao se podignuti novi zid, koji bi podzidavao biskupski vrt.

Ulica pred Mavračićevom kućom je tiesna, pa se evo misli, da se poruši, i tako proširi ulica prema Kaptolu (današnja Bakačeva), a tako i da se nešto prostora za ulicu uzme od zemljišta nasuprot. Prema Kaptolskim vratima s lieva su stube, koje vode do nekih podruma, a na uglu gore više (gdje se danas zaokreće u Tkalčićevu ulicu) stoji kaptolska stražarnica. Ne ćemo na Kaptol, već skrećemo na lievo u Vlašku ulicu. Prodijemo pokraj »špitala« i evo nas na vrlo uskoj i tiesnoj cesti između Lackovićeve kuće (do nedavno poznate trgovine Žigrović narodnih opremnih stvari) s lieve, i Kleščićeve kuće s desne strane. Ta je točka, koja najviše smeta prometu Vlaške ulice. Tu valja nešto učiniti, proširiti, odkinućem diela Kleščićeve kuće, a bome i rušenjem kuća sa sjeverne strane Vlaške ulice. Misli se pače uklanjati i dio bloka kuća, gotovo sve do Mavračićeve kuće. Toliko smo to gledali okom g. 1774.

Kako smo vidjeli, onaj tjesnac kod Lackovićeve nekoć kuće, bio je golema zapreka za promet u Vlaškoj ulici. Tomu je htjela doskočiti zagrebačka županija, i poduzela korake, da se Vlaška ulica regulira. Koncem god. 1773. povjeri to mjerniku Ivanu Stipanoviću.

Stipanović primi se posla, te je 4. siečnja 1774. podastro županiji svoj pismeni elaborat za regulaciju Vlaške ulice, priloživši nacrt. Oboje je svakako od velike vrijednosti. Njegov elaborat, odnosno vještačko mnijenje, glasi: »Priloženi nacrt predočuje cestu u ulici zvanoj Vlaškoj, kako je otvorena pridolazećima od Seseva na trg tridesetnice i do kaptolskih vrata. Kako ova biva uvijek a osobio za vrijeme sajmcova, ne samo nezgodna, nego i pogibeljna, držim, da je to poznato cielomu kraljevstvu. Bilo bi nepotrebno reći, da treba ovu cestu većim troškom popraviti, ili pako nekuda druguda svesti, jer osim strmina, što je prikazano crtama, koje prikazuju razlike visina, veliki su, ne manje tjesnaci, kod kuće Lackovićeve kod D., Mavračićeve kod F. G., kao i cielom srednjem dielu sbog kosine, koja podupire zid biskupova vrta, i koja donjim svojim dielom seže do kraja ulice do kuća, koje joj stoje nasuprot«.

»Za to, da se toj neprilici dobro i stalno pomoći može, treba odstraniti najprije kuću Mavračićevu, onda Kleščićeve s njoj susjednom i napokon stražarnicu i stube do crta označenih žutom bojom. Drugo, zid biskupova vrta treba podzidati, kako je označen crtom V. X. zajedno s temeljima do visine od 10 stopa, i preko Manduševca saградiti novi most kod I. Treće, kod Kaptolskih vratiju valja odkopati zemlju do 4 stopa, među kućom Lackovićeve i Kleščićeve povisiti za 3 stope, i tako polako snizivati cestu sve do biskupovog mlina kod A. Tako i teren kod Kaptolskih vrata skoro do kaptolske kurije, poravnati. Cielu cestu treba napokon do mlina A. providiti s obje strane kanalima, sagra-

djenima od solidnoga kamena. Prostor između kanala (t. j. sama cesta o. a.) ima se raznim kamenjem na stopu visoko podložiti, a takvim kamenjem obiluje potočić, koji onuda protiče; te onda pokriti sitnim pjeskom, nabiti, da se izpune praznine. Sve to je svakako skupo, stoga, jer osim odštete za štete na kućama, iziskuju se troškovi za gradnju novoga mosta, podzidavanja biskupovoga vrta, ne računajući potrebne meštre, 35 hvati kamena, oko 80 tisuća cigala, poravnanje i taracanje ciele ceste, treba 20 tisuća, ipak treba obćoj stvari udovoljiti i dati se na posao narednoga proljeća. Što sve pokorno podastirem mnienju i odredbi županije i preporučam se pokorno milosti i naklonosti slavne županije. Najpokorniji sluga Ivan Stipanović v. r.«

Zanimljivo je uzporediti ovu staru osnovu regulacije s današnjom. I onda su naši stari mislili kao i danas!

Originalne ove dokumente našao sam o. g. 1892. kod mesara Gregurića na Splavnici u Zagrebu, što je isti kupio kao škart županijskog arkiva. Predao sam ga gradskom arkivu zagrebačkom, gdje se i sad nalazi.

Prof. dr. Eugen Slodović:

(Nastavak)

SREDNJI STALEŽ, NJEGOVO ZNAČENJE, KULTURNA I SOCIJALNA VAŽNOST SA STAJALIŠTA KOMUNALNE POLITIKE

Pored toga traže privatni namještenici zasebno jedinstveno radno pravo (osamsatni, odnosno šestsatni radni dan, nedjeljni odmor, weekend, uredjenje pitanja plauzule o zabrani konkurencije, posebne komore za privatne namještenike, pravo koalicije i sl.). Slične zahtjeve koje iznose obrtnici, postavljaju i trgovci. Na području moderne trgovine izvršene su dalekosežne promjene pod utjecajem usavršenja prometa, proširenja diobe rada i jače koncentracije kapitala. Tim povodom postala je u mnogom pogledu suvišna posredovna funkcija trgovca. To vriedi naročito za unutarnju trgovinu, kod koje je omogućeno proizvođačima, tvorničarima i poljodjelicima da mimoidju međjutrgovinu, odnosno da se sami izravno obskrbljuju ili da sami prodaju trgovačku robu. Ogroman razvitak privrednih asociacija, osnivanje mnogobrojnih zadružnih saveza i zadruga za nabavu i prodaju robe i sl. znatno su ograničili djelatnosti mnogobrojnih trgovačkih obrta. To se štetno odrazilo na male i srednje trgovine, a konačno i na samu veletrgovinu. No takvi sukobi obstojali su i uvijek postoje, a racijonalna državna i komunalna politika mora nastojati